

AXEL RAPHAEL. **Bostadsfrågan.** Föreläsningar hållna vid Stockholms arbetareinstitut hösten 1902. Stockholm 1903. A.-B. Nordiska bokhandeln. (102 S., Kr. 1.00).

Dr. Axel Raphael har udgivet en nyttig lille Bog om Boligspørgsmaalet, Resultatet af nogle Forelæsninger, som Doktoren har holdt ved Stokholms Arbejderinstitut i Efteraaret 1902.

Forfatteren giver i sin Bog en kortfattet Redegørelse for de mange forskelligartede Foranstaltninger, ved hvilke man har søgt at bøde paa den herskende Bolignød. Blandt meget andet omtaler han det af det Offentlige udøvede Tilsyn med Smaaboliger, Ekspropriationen af usunde Ejendomme eller Bydele, Byggelovenes regulerende Indflydelse, og man stifter endvidere Bekendtskab med den i nogle tyske Stater i visse særlige Tilfælde indførte tvungne Udskiftning af Byggegrunde. Denne Forholdsregel har Interesse som Udslag af en Bevægelse for at indskrænke den individuelle Ejendomsret til Grunden af Hensyn til visse Fællesinteresser, som vi træffer paa mange Punkter i den moderne Lovgivning, bl. a. i de nyere engelske Ekspropriationslove.

En vigtig Side af de omtalte Bestræbelser retter sig naturligvis paa Opførelsen af gode og sunde Arbejderboliger og alene af det Materiale, som Forfatteren har fremdraget, faar man et levende Indtryk af, hvor forskelligartede de Kræfter er, der her er sat i Bevægelse, af Arbejdsgivere, velgørende Foreninger eller Institutioner, Sammenslutninger af Arbejdere, Stat og Kommune. Blandt Arbejdsgiverne fremdrages foruden de i denne Sammenhæng saa ofte nævnte (t. Eks. Dollfuss i Mühlhausen og Krupp i Essen), Mr. Cadbury, der i Nærheden af Birmingham har opført en hel lille Villaby, Bournville, for sine egne Arbejdere og andre Personer, hørende til Arbejderstanden. Opmærksomhed fortjener endvidere indenfor Selvhjælpsbestræbelsernes Omraade den i Tyskland indtraadte Spaltning mellem Foreninger, der vil skabe »egne Hjem«, og saadanne, der kun har til Formaal at skaffe

AXEL RAPHAEL. **Bostadsfrågan.** Föreläsningar hållna vid Stockholms arbetareinstitut hösten 1902. Stockholm 1903. A.-B. Nordiska bokhandeln. (102 S., Kr. 1.00).

Dr. Axel Raphael har udgivet en nyttig lille Bog om Boligspørgsmaalet, Resultatet af nogle Forelæsninger, som Doktoren har holdt ved Stokholms Arbejderinstitut i Efteraaret 1902.

Forfatteren giver i sin Bog en kortfattet Redegørelse for de mange forskelligartede Foranstaltninger, ved hvilke man har søgt at bøde paa den herskende Bolignød. Blandt meget andet omtaler han det af det Offentlige udøvede Tilsyn med Smaaboliger, Ekspropriationen af usunde Ejendomme eller Bydele, Byggelovenes regulerende Indflydelse, og man stifter endvidere Bekendtskab med den i nogle tyske Stater i visse særlige Tilfælde indførte tvungne Udskiftning af Byggegrunde. Denne Forholdsregel har Interesse som Udslag af en Bevægelse for at indskrænke den individuelle Ejendomsret til Grunden af Hensyn til visse Fællesinteresser, som vi træffer paa mange Punkter i den moderne Lovgivning, bl. a. i de nyere engelske Ekspropriationslove.

En vigtig Side af de omtalte Bestræbelser retter sig naturligvis paa Opførelsen af gode og sunde Arbejderboliger og alene af det Materiale, som Forfatteren har fremdraget, faar man et levende Indtryk af, hvor forskelligartede de Kræfter er, der her er sat i Bevægelse, af Arbejdsgivere, velgørende Foreninger eller Institutioner, Sammenslutninger af Arbejdere, Stat og Kommune. Blandt Arbejdsgiverne fremdrages foruden de i denne Sammenhæng saa ofte nævnte (t. Eks. Dollfuss i Mühlhausen og Krupp i Essen), Mr. Cadbury, der i Nærheden af Birmingham har opført en hel lille Villaby, Bournville, for sine egne Arbejdere og andre Personer, hørende til Arbejderstanden. Opmærksomhed fortjener endvidere indenfor Selvhjælpsbestræbelsernes Omraade den i Tyskland indtraadte Spaltning mellem Foreninger, der vil skabe »egne Hjem«, og saadanne, der kun har til Formaal at skaffe

deres Medlemmer Sikkerhed for ikke at blive opsagt eller betale højere Leje, medens Ejendomsretten bliver hos Foreningen. Medlemmerne betaler til denne Indskud og Ugebidrag, der forrentes og atter kan udtages ved Udtredelse af Foreningen. Dette System byder Lejeren Fordelen ved en blivende Besiddelsesret over Boligen til uforandret Lejepris, uden at han selv bliver bundet.

I et særligt Kapitel gøres der Rede for Statens og Kommunernes Virksomhed for Arbejderboligsagen. Blandt de mange Byer i Udlandet, der har opført kommunale Arbejderboliger — her indtager jo, som bekendt, de engelske Storstæder en stærkt fremskudt Stilling — træffer vi ogsaa paa Kristiania, der har opført 3 Bygningskomplekser med 264 Lejligheder. Dette Foretagende har iøvrig vist sig meget ugunstigt i finansiel Henseende, da det traadte i Virksomhed paa et uheldigt Tidspunkt under den store økonomiske Krise, der brød ind over Kristiania for nogle Aar siden. Som Middel til at fremme og lette Opførelsen af gode Boliger for de ubemidlede Klasser giver flere Staters Lovgivning Skattefrihed for mindre Lejligheder. Blandt disse Stater omtaler Forfatteren ogsaa Danmark, men medens Skattefrihed for den tidligere Bygningsafgift til Staten var betinget af et vist Mindsteareal af Lejlighedernes Gulvflade, er Regelen efter den nye Stats-Ejendomsskyld denne, at Boliger, hvis aarlige Lejeværdi ikke overstiger en vis Sum (60 Kr. paa Landet, 120 Kr. i Købstæderne og 180 Kr. i København) er fri for Skat med særlige Begunstigelser for Foreninger til Opførelse af billige Arbejderboliger.

Jeg har fremdraget enkelte positive Oplysninger om Arbejderboliger, væsentlig hentede fra Dr. Raphaels Bog, fordi jeg mente, at de kunde have Interesse for National-økonomisk Tidsskrifts Læsere. Dybtgaaende teoretiske Undersøgelser om Arbejderboligsprogsmaalet i dets forskellige Forgreninger finder man ikke i det foreliggende Værk, men det har paa en stærkt begrænset Plads samlet et stort og nyttigt Materiale angaaende de mange Be-

stræbelser, der i Nutiden er oppe for at bidrage til denne Opgaves bedst mulige Løsning, og Bogen kan anbefales til dem, der maatte nære Interesse for denne betydningsfulde Samfundssag.

Cordt Trap.

JULES GUERIN. **La Faillite du Socialisme.** Paris 1902. Guillaumin & Cie. (XXIII + 270 S., Fr. 3.50).

Skønt Bogen som nyudkommen kun foreligger i første Udgave, er den allerede forsynet med fire forskellige Fortaler, af hvilke den, hvori Forfatteren erklærer hverken at forstaa sig paa Stil eller Form, forekommer en at være den bedste, men ikke før man har læst Bogen. Dennes Indhold er nemlig for største Delen en forvirret Sammenhobning af alle mulige og umulige Tanker om Ting, der enten ingen Tanke er værd, eller forlængst gennemtænkte af de Mennesker, der har Tid til at tænke. I en rigtig, men ikke særlig original Følelse af, at Forholdet til Landbrugerne foreløbig er Socialisternes ømmeste Punkt, lykkes det ganske vist Forfatteren at samle nogle af sine spredte Tilløb til et Forslag, der gaar ud paa at bekæmpe Landdistrikternes Affolkning for saaledes at styrke det selvstændige, agrariske Befolkningselement, som nu er Socialdemokratiets fødte Fjende. Men det er karakteristisk for den Overfladiskhed, hvormed Bogen er skrevet, at det intet Steds falder Forfatteren ind, at denne Affolkning i et Land med konstant Befolkning (Frankrig) er en matematisk Konsekvens af den talmæssige Forskydning fra Agerdyrkere til Industrielle, der er typisk for Nutiden og altsaa for saa vidt ikke lader sig bekæmpe. Og naar han som Middel anbefaler Kolonisationscentre i Tunis, Algier, langs Nigerdalen og paa Madagaskar uden at ane, at den første Betingelse for effektiv Kolonialpolitik er Befolkningsoverskud, taber hans nærmere Udvikling af denne »Ide« den Interesse, som den vilde have haft, dersom dens Detailler ikke var saa utrolig naivt udførte.